

Aleg. 116.

Sprawozdanie

Komisji bankowej o Banku krajowym.

Wysoki Sejmie!

Zeszłoroczne sprawozdanie Wydziału krajowego o Banku krajowym przyjął Sejm uchwałą z dnia 23. Stycznia 1886. do wiadomości, udzielił Dyrekcji Banku krajowego absolutorium z rachunków za czas od 1. Lipca 1883. do 31. Grudnia 1884., a nadto na wniosek posła hr. Koziebrodzkiego uchwalił rezolucję polecającą Wydziałowi krajowemu, aby na następnej sesji zdał sprawę z wypełnienia 2. ustępu §. 66. statutu Banku krajowego, opiewającego: „stosunki służbowe dyrektorów określi Wydział krajowy po wysłuchaniu Rady nadzorczej osobnemi normami, które poda do wiadomości Sejmu krajowego“.

W sprawozdaniu z dnia 3. Grudnia 1886. przedłożył Wydział krajowy pogląd na dalsze czynności Banku krajowego, niemniej zamknięcie rachunków za rok 1885., oraz bilans z dnia 31. Grudnia 1885.

Z czynności wyszczególnionych w §. 73. statutu podnieść wypada, iż Wydział krajowy rozszerzył prawo Banku do udzielania pożyczek hipotecznych w miastach na Oświęcim, ogółem tedy jest obecnie 21 miast tych, w których Bank krajowy może udzielać pożyczki na domy.

Dalej zatwierdził Wydział krajowy cenzorów na następne trzecie, pozostawiając na 24 cenzorów 21 z dawniejszego składu.

Wydział krajowy zatwierdził także oddanie zastępstwa Banku na powiat Bocheński powiatowej Kasie oszczędności w Bochni.

W ciągu roku 1886. miał Bank krajowy 49 prowincjonalnych organów wykonawczych w swych zastępstwach i mógł za pomocą tychże rozwinąć czynności w rozmaitych kierunkach na całą Galicyę.

Kwestyę dotacyi kasowej dla zastępstw uregulowała Rada nadzorcza, zmieniając §. 5. instrukcyi dla zastępstw, a mianowicie w tym kierunku, iż „Bank krajowy ustanawia dla każdego zastępstwa odpowiednią dotacyę kasową“.

Według zasięgniętych informacyj postanowiono, iż dotacya ta kwoty 1.000 zł. dla żadnego z zastępstw przenosić nie może.

Norm dla określenia stosunków służbowych dyrektorów Banku nie przedłożył Wydział krajowy do chwili, w której układamy niniejsze sprawozdanie.

Całkowity obrót ze wszystkich operacyj Banku w r. 1885. wynosił 129,874.903 zł. 32 ct., w okresie zaś roku poprzedniego 87,745.549 zł. 28 ct., wzrósł przeto w r. 1885. o 48·02%. Wydatki włącznie z odpisaniem strat (2.387 zł. 58 ct.) i amortyzacyą ruchomości (962 zł. 79 ct.)

wynosiły 82.432 zł. 30 ct. Czysty zysk w ilości 28.673 zł. 61 ct. został rozdzielony w myśl §. 62. statutu między kapitał zakładowy (40⁰/₀), fundusz rezerwowy (30⁰/₀) i specjalną rezerwę dla pożyczek w obligacjach komunalnych (30⁰/₀).

Przystępując do ocenienia działalności Banku na podstawie zamknięć rachunkowych oraz bilansu, podnieść przedewszystkiem należy, że rozwój Banku, chociaż powolny, jest jednak widoczny. Zakres czynności statutem Bankowi przekazany jest zbyt obszerny, niepodobnem jest też, by Bank w pierwszych latach wypełnił w zupełności ramy tym statutem zakreślone. Przy skromnej dotacyi jednego miliona i w obec zalecanej nadzwyczajnej oględności i przezorności, trudno się dziwić, że instytucja ta postępuje zwolna w kierunku tej zapobiegliwej, wszechstronnej a zarazem skupiającej najróżnorodniejsze interesa czynności, której od niej żądamy i po niej się spodziewamy.

Komisja bankowa sądzi, iż nie jest rzeczą Reprezentacyi kraju rozwój Banku zbyt znacznie przyspieszać, przeciwnie winniśmy czuwać, by instytucja ta rozwijała się normalnie i pomału, ale wszechstronnie. Gdyby w jakimkolwiek dziale okazał się nadto szybki rozwój, należałoby zbadać, czy się to nie stało kosztem bezpieczeństwa i ostrożności i w zamian w razie stagnacyi lub chromania jakiegokolwiek działu, należy poszukać przyczyn tego zjawiska. O ileby przyczyną stagnacyi były uchwały sejmowe kępujące działalność Dyrekcyi Banku w tym lub owym kierunku, powinny one być zmienione, lub, gdyby przyczyny leżały w mylnem pojmowaniu zadań bądź to przez Radę nadzorczą bądź to przez Dyrekcyę, zapatrywania tych organów odpowiedniami wskazówkami sprostować. Nie leży w ramach naszego zadania badać pojedyncze interesa bankowe i tylko rażące wypadki, któreby doszły do naszej wiadomości, mogłyby spowodować odmienne postępowanie.

Jest jednak na czasie zastanowić się, czy kierunek przez Bank obrany jest zgodny z intencjami Wys. Sejmu, które przewodniczyły zakładaniu tej instytucyi, i czy Bank krajowy odpowiada rzeczywistym potrzebom a zarazem nie zbacza z drogi ostrożności i bezpieczeństwa.

Gdy akcja Banku krajowego rozpada się na dwa główne działy: bankowy i hipoteczny wraz z komunalnym, zastanowić się wypada nad każdym z tych działów z osobna.

Zaczynając od działu pierwszego, t. j. bankowego, widzimy, iż jedną z głównych czynności w tym dziale był skup weksli. Staraliśmy się przekonać, czy Bank udzielał kredytu wekslowego w ten sposób, by on zatrzymał właściwą mu cechę kredytu ruchomego i czy ruchomość tego kredytu nie polegała wyłącznie na odnawianiu weksli co trzy miesiące, lecz czy istotnie ruch w tym dziale rozwijał się przez udzielanie kredytu różnym klientom a zarazem przez rzeczywiste umarżanie weksli w terminach. Wobec krótkiego terminu tego kredytu nie można naturalnie żądać szczególnie przy większych sumach całkowitej spłaty na pierwszym terminie, ale zasada przyjęta przy instytucyi Wzajemnego kredytu w Krakowie powinna i tu w regule być zachowana i należy żądać przy każdej zapadłości wekslowej częściowej chociaż upłaty, byleby ta upłata była rzeczywistą a nie fikcyjną. Przekonaliśmy się, że Bank krajowy weksli czysto kupieckich, dalej weksli Towarzystw zaliczkowych i Stowarzyszeń zarobkowych w regule nigdy nie prolonguje, — co do innych weksli zaś żąda w zasadzie upłaty na terminach $\frac{1}{5}$ części.

W ciągu r. 1885. przyjęto do portfelu weksli sztuk 8.146 na ogólną sumę 7,162.015 zł. 80 ct., a z dniem 31. Grudnia 1885. pozostawało 1.830 sztuk weksli na sumę 1,856.860 zł. 43 ct. W powyższej sumie mieszczą się weksle:

a) na Lwów i zastępstwa	862 sztuk na sumę	951.932 zł. 69 ct.
b) od Stowarzyszeń zarobk. i gosp.	463 " " "	276.002 " 95 "
c) zabezpieczonych hipotecznie	48 " " "	209.445 " — "
d) inkasowe	13 " " "	2.787 " 79 "
e) reeskontowane	444 " " "	416.692 " — "
<hr/>		
j. w. .		1.830 sztuk na sumę 1,856.860 zł. 43 ct.

Przeglądniejszy dział ten przekonaliśmy się, że Dyrekcyja Banku nie spuszczała z oka podniesionej w niniejszem sprawozdaniu zasady, i że przeważnie starała się o to, by kapitałom

swym w tym dziale, o ile się to dało, cechę ruchomości pozostawić. W każdym razie czuwać winna Dyrekcya nad utrzymaniem zasady częściowych upłat, i o ile być może, od tejsze nie odstępować.

Drugą z rzędu czynnością w dziale bankowym było zakupno efektów na rachunek własny i osób trzecich.

Co do zakupna efektów na rachunek własny zwróciła Komisya bankowa uwagę na wysokość kwot, jakich Bank używał równocześnie na kupno efektów i na czas, jaki posiadanie tych efektów przez Bank trwało, gdyż nie byłoby to zgodnem z interesem i bezpieczeństwem Banku zbyt wielkie sumy naraz na kupno efektów na własny rachunek używać, ani też przez dłuższy czas fundusze swe w ten sposób lokować. Badanie wykazało, iż były chwile, w których Bank był właścicielem efektów bądź własnych, bądź to innych efektów krajowych za sumę 600.000 zł., a ponieważ czas ten trwał czasem i kilka tygodni, sądzi Komisya, iż pod tym względem należałoby postępywać oględnie.

W latach ubiegłych podnosił się wprawdzie ciągle powoli kurs listów zastawnych, lecz jak łatwo przewidzieć, przy jakimkolwiek zaniepokojeniu odwrotny stosunek nastąpić musi, a wtedy mógłby Bank znaleźć się w trudnem położeniu.

Interes depozytowy, zaliczek na zastaw efektów, dalej ruch kapitałów obcych lokowanych w celu ich oprocentowania, rozwijają się prawidłowo i wskazują na rozwój klienteli i na wzrastające w szerokich kołach zaufanie do instytucyi.

W innych działach bankowych statutem objętych nie ma dotąd życia. Jedne z nich, jak udzielanie zaliczek na płody rolnicze i przemysłowe na podstawie listów składowych (Warrants), czekają jeszcze ustawodawczego unormowania tej sprawy; innych, jak towarowego interesu komisyjowego i pośredniczenia w zakładaniu i prowadzeniu przedsiębiorstw rolniczych, przemysłowych i handlowych, nie jeła się jeszcze Dyrekcya.

Ze względu na przyszły rozwój instytucyi żałować tego na razie nie można. Przedsiębiorstwa na zdrowych zasadach oparte i kierowane przez ludzi zasługujących na zaufanie, znalazłyby z pewnością w Banku krajowym gorące poparcie i tani kredyt. Pośredniczyć w zakładaniu i prowadzeniu tych przedsiębiorstw nie może Bank inaczej na razie jak rozwijając się sam, wyrabiając sobie jak najobszerniejszą klientelę i wziętość, przekonywując faktami, że nie goni za zyskiem, lecz jest prawdziwą instytucją krajową taką, jaką ją Sejm mieć chciał i w jakim celu ją stworzył. Świadomość o istnieniu takiej instytucyi i silna i poważna postawa przy dobrej sławie — oto najlepsze i najpożyteczniejsze pośrednictwo. Rzeczą jest Reprezentacyi krajowej czuwać nad tem, aby Bank zajął takie stanowisko i by nadzieje do niego przywiązane w najbliższej przyszłości ziścić się mogły. Gdy dotacya Banku wzrośnie, interesa dziś przez Bank prowadzone się rozkrzewią, wtedy będzie czas pomyśleć i o innych interesach statutem objętych, wtedy będzie rzeczą Dyrekcyi starać się o stanowisko nietylko kierownika finansowego ale i ekonomicznego kraju, badać jego potrzeby i siłę i zachęcać moralnie i materyalnie do przedsiębiorstw opartych na zdrowej myśli a oddanych w ręce ludzi fachowych i zaufania godnych. Ale to przyszłość — a na razie należy pamiętać tylko o środkach i sposobach, które do tej przyszłości roztropnie i rzetelnie doprowadzić mogą.

Przechodząc z kolei do działu hipotecznego widzimy, iż ruch w tym dziale był dość znaczny. Po koniec roku 1885. wydano pożyczek do wysokości 3.000.000, a cyfra ta wzrosła w r. 1886. o przeszło 150%, gdyż dotąd wydano już listów zastawnych na sumę około 8.000.000.

Tutaj podnieść winniśmy, iż przy zakładaniu Banku krajowego stworzono dział hipoteczny głównie dla wypełnienia luk w kredycie hipotecznym, które podówczas w naszym kraju istniały. Własność ziemska tabularna posiadała od dawna zakład potężny nie obliczony na zysk i udzielający kredytu hipotecznego na 4 i 5%. Ludność włościańska chociaż potrzebuje kredytu, ale ten kredyt dla niej musi być opartym nietylko na hipotece, lecz i na osobistej kwalifikacyi pożyczającego,

musi zatem być kredytem wprawdzie stałym, ale przynajmniej w części także osobistym. Kredyt hipoteczny może być udzielany włościanom tylko za pośrednictwem organów ze stosunkami osobistymi pożyczających dobrze obznajomionych, a Kasy powiatowe i Towarzystwa zaliczkowe, zasilane przez Bank krajowy, mogą włościanom kredyt hipoteczny, często w sposób o wiele dla nich odpowiedniejszy zastąpić. Ztąd nie wynika, by tak dobrze właściciele większych posiadłości ziemskich jak i posiadłości włościańskich mieli być wykluczeni od uczestnictwa w korzyściach instytucji krajowej i istotnie według statutu stoi i jednym i drugim kredyt hipoteczny w naszej instytucji otworem.

Pożądanem jest, by Bank, nie zbaczając z drogi dokładnego i skrzętnego badania podań włościan zgłaszających się o pożyczki hipoteczne, starał się o ile możliwości, by podania te nie zalegały w biurach Banku. Dyrekcyja winna mieć zawsze przed oczyma okoliczność, że proszący o pożyczkę jak długo nie otrzymał odmownej odpowiedzi, nie stara się o uzyskanie kredytu na innej drodze i może być przez zwłokę w otrzymaniu chociażby odmownej odpowiedzi, na dotkliwe straty narażony.

Główna jednak luka w kredycie hipotecznym, która przy zakładaniu Banku krajowego uderzać musiała, tyczyła się miast naszych. Dla realności miejskich istniał kredyt hipoteczny drogi tylko w bankach na zysk obliczonych. Kasy oszczędności dają wprawdzie także pożyczki na domy, lecz pożyczki te mogą nawet w wypadkach, w których dłużnik wszelkim swoim zobowiązaniem zadość czyni, każdej chwili być wypowiedzianymi i udzielanie tego kredytu nie jest Kasom oszczędności właściwem. Przy realnościach miejskich zatem ma Bank krajowy pole szerokie do działania.

Kredyt hipoteczny w gminach miejskich należyte udzielany może się znakomicie przyczynić do podniesienia miast naszych. Wiadomo, iż podatek czynszowy należy do najbardziej uciążliwych, pomoc zatem instytucji krajowej, działającej bez widoków zysku, może dla właścicieli realności miejskich niezmiernie być skuteczna.

Sumy pojedynczych pożyczek, udzielanych na realności miejskie, nie mogą być wielkie, w skutek czego i suma listów w okresie jednego roku w obieg puszczonej będzie stosunkowo o wiele mniej znaczną, jak przy pożyczkach na większą własność. Obrót listów zastawnych nie będzie tak silnie wzrastał, a w skutek tego niebezpieczeństwo dla Banku przy podtrzymywaniu kursu listów w wypadkach wyjątkowych będzie o wiele mniejsze. Dział pożyczek hipotecznych na realności miejskie dobrze i roztropnie prowadzony może przysporzyć Bankowi korzyści, przyczynić się do wzrostu instytucji bez narażenia jej na niebezpieczeństwa, a miastom naszym zarazem znaczną przynieść pomoc.

W dziale pożyczek komunalnych spostrzegamy zastój. W roku 1885. zrealizowano pożyczek komunalnych w okrągłej cyfrze 200.000 zł. — a w r. 1886. zrealizowano zaledwo 100.000 zł. — przyczynę tego zastoju szukać należy częścią w nieco uciążliwych warunkach, pod którymi Bank pożyczki komunalne wydaje, częścią może w uchwale Wysokiego Sejmu, która poleca, by wszelkie pożyczki komunalne nad 100.000 zł. tylko za zezwoleniem Sejmu udzielane były. Okoliczność ta zmusiła niektóre gminy w roku 1886. do zaciągnięcia pożyczek w innych instytucjach finansowych, gdyż interesa, które te gminy zawrzeć miały, nie pozwalały im czekać na zebranie się Sejmu.

W obec stanowczo objawionego życzenia Sejmu nałożenia na Dyrekcyję Banku powyższego ograniczenia, nie stawia Komisya bankowa na razie żadnego wniosku w nadziei, iż Dyrekcyja dział ten rozwinąć potrafi usuwając może niektóre z warunków nadto uciążliwych. A mianowicie należałoby się zastanowić, czy nie wypadałoby uwolnić pożyczających od obowiązku składania kaucyi w wysokości 3% pożyczonego kapitału, która pozostaje w rękach Banku bez procentu aż do zupełnego umorzenia pożyczki; dalej nasuwa się myśl, czy nie byłoby dogodniejszym dla pożyczających wprowadzić analogicznie do pożyczek przez inne instytucje na tych samych zasadach udzielanych, zrównanie rat, które obecnie z początku właśnie są największe. Niesłusznem się także wydaje, by dodatek $\frac{1}{8}$ na administracyę pobierany był przez cały okres amortyzacyjny od całej kwoty wypożyczonej.

Mogło by być także wskazanem, by się nie ograniczać do jednego planu amortyzacyjnego, lecz kilka planów ułożyć.

By mógł wprowadzić powyższe zmiany, trzeba by otworzyć II. emisję, nie czekając na zamknięcie I., która ustaje z dniem 31. Grudnia 1888. Udzielając Bankowi krajowemu pozwolenie na II. emisję, należałoby tylko zastrzedz, że obydwie emisje razem nie mogą przekroczyć sumy pięciu milionów, na którą Wysoki Sejm udzielił gwarancję kraju.

Komisya bankowa kończąc niniejsze sprawozdanie wnosi :

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Przyjmuje się do wiadomości sprawozdanie Wydziału krajowego o Banku krajowym.
2. Udziela się Dyrekcyi Banku krajowego absolutoryum za czas od 1. Stycznia 1885. do 31. Grudnia 1885.
3. Poleca się Wydziałowi krajowemu, by zbadał w porozumieniu z Radą Nadzorczą i Dyrekcyą Banku, czy nie należałoby zmienić przepisów o wydawaniu pożyczek w obligacjach komunalnych, i o ile to uzna za potrzebne, odpowiednie wnioski na następnej sesyi Sejmowej przedłożyć.

Lwów dnia 11. Stycznia 1887.

Przewodniczący:

Smarzewski w. r.

Sprawozdawca:

Kazimierz Badeni w. r.

